

יכול ללקוט לעצמו הוא יכול גם ללקוט לחבירו העני. שפ(3)

ורבנן סברי: חד מגו אמרינן, תרי מגו לא אמרינן. אומרים רק מגו אחד ולא פעמיים. ולכן, רק הלוקט היה בעצמו עני, הוא יכול לזכות לחבירו העני מכח "מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה". אך אם הוא עשיר, אינו יכול לזכות לחבירו מכח המגו הנוסף של "מגו דאי בעי מפקר נכסיה".

אבל מעני לעני, אם הלוקט הוא גם עני, **דברי הכל:** זכה לו לחבירו העני. שהרי גם חכמים מודים שאומרים מגו אחד, והיינו **דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.**

אמר ליה רב נחמן לעולא: ולימא מר, מדוע אינך אומר שאפילו **מעני לעני מחלוקת?** שלדעת רבנן אפילו אם הלוקט עצמו עני אינו יכול ללקוט עבור עני אחר, כי אפילו מגו אחד לא אמרינן? (4)

וראיה לדבר שרבנן חולקים אפילו מעני לעני: **דהא "מציאה", הכל בגדר עניים הם אצלה,** שכל אחד יכול לזכות במציאה, כפי

שעניים יכולים לזכות בפאה.

ותנן במשנתנו: היה רוכב על גבי בהמה, וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי. נטלה ואמר **אני זכיתי בה, זכה בה.**

וסוברת הגמרא עתה, כי מה שהוא אומר "אני זכיתי בה", כוונתו היא, שאמנם כשהגביה את המציאה התכוון לזכות בה עבור חבירו אלא שעתה הוא מתחרט ורוצה לזכות בה לעצמו. ובכל זאת לא קנה חבירו את המציאה, משום שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו.

אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת, שרבנן חולקים על רבי אליעזר אפילו מעני לעני.

אם כן, אפשר לומר, **מתניתין מני? רבנן!** משנתנו האומרת שאפילו במציאה אי אפשר לאדם לזכות עבור חבירו למרות שהוא יכול לזכות בה עבור עצמו, סוברת כדעת רבנן, שאפילו עני אינו יכול לזכות בפאה עבור חבירו העני. (5)

4. הקשה בקצות החשן [ריב ד]: אם כן למה אמרו חכמים שיתננה לעני הנמצא ראשון הרי הוא עצמו יכול ליטול את הפאה כיון שהוא עני?

ותירץ, שמכאן ראייה לשיטת הרמב"ם שהאומר על דבר שלא בא לעולם שיהיה לצדקה חייב לקיים דבריו משום נדר אף על פי שהעניים לא זכו בה עדיין. ולכן כיון שאמר "הרי זו לפלוני עני" חייב ליתנה לעני אחר משום נדר.

שלעשיר דעלמא שמלקט פאה שלא כדין יש רק משום גזל עניים, אבל בעל השדה שליקט לעצמו יש עוד איסור של "לעני ולגר תעזוב אותם". ומיגו אינו מועיל רק על דין גזל, שעל דין ממון שייך מיגו, שנקרא שיש לו זכות ממונית על ידי המיגו. אבל לדין איסור לא מועיל המיגו. ולכן בבעל השדה לא אמרינן מיגו דאי בעי הוי מפקיר גם שדהו, שהרי לגבי יש גם איסור ולא רק דין ממון.

3. כי לולי המיגו לא היה יכול לזכות עבור חבירו כמבואר לקמן בגמרא [י א] דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחריים.

5. ויש אופן שרבנן גם מודים שאמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, כגון שהגביה

אמר "תחילה", תחילה קאמר! בודאי כוונתו היא לומר שהוא זכה בה קודם שנתנה לו, שהרי לאחר מכן, כשהמציאה כבר בידו של חברו איך זוכה בה?

אלא לאו "תחילה" פירושו שמיד בתחילת ההגבהה נתכוון לזכות בה, והא קמשמע לן: רישא דאמר "תחילה". שהסיפא באה לגלות על הרישא, שהוא טוען שמלכתחילה נתכוון לזכות בה לעצמו. ובאה הסיפא לומר שאם טען כן רק לאחר שכבר נתנה לחבירו, אינו נאמן, שהרי גילה דעתו בכך שנתנה לחבירו שהוא הגביה את המציאה על מנת לתתה לו.

ואידך, רב נחמן שהוכיח מהרישא של המשנה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והוא סובר שהרישא אינה מדברת כשהוא טוען שמלכתחילה נתכוון לזכות לעצמו אלא שלאחר שהגביהה בשביל חברו חזר בו ורצה לזכות בה לעצמו. הוא יאמר: תנא סיפא "תחילה" כדי לגלויי ארישא.

כי מאחר, שכאמור, ה"תחילה" של הסיפא הוא מיותר, בהכרח שהוא בא רק כדי לגלות שרק בסיפא מדובר דאמר "תחילה". אבל ברישא, שלא נזכר "תחילה", מדובר בה דלא אמר "תחילה".

ופירושו "תחילה" היינו שנתכוון לזכות בה קודם שנתנה לחבירו. וברישא שהוא טוען כן קודם שנתנה לחבירו הוא נאמן וזוכה בה למרות שמלכתחילה הגביהה בשביל חברו. ובסיפא אינו נאמן, שכיון שכבר נתנה

אלא אי אמרת שרק בעשיר ועני היא מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו. תיקשי, הא מתניתין מני? לא רבנן ולא רבי אליעזר! שהרי אפילו רבנן מודים שאם הלוקט את הפאה הוא עצמו עני הוא יכול לזכות את הפאה עבור חברו העני, ואילו במשנתנו מבואר שאי אפשר לזכות במציאה עבור חברו!

אמר ליה עולא לרב נחמן: אין ראייה ממשנתנו שרבנן חולקים אפילו מעני לעני, אלא לעולם סוברת המשנה שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, כשם שעני יכול לזכות בפאה עבור חברו העני.

ומה שנאמר במתניתין שאם אמר אני זכיתי בה זכה בה, אין פירושו שלכתחילה התכוון לזכות בה עבור חברו ורק לאחר מכן התחרט ורוצה לזכות בה לעצמו. אלא דאמר: תחלה, מלכתחילה בשעת הגבהתו התכוון לזכות במציאה לעצמו ולא עבור חברו, ולכן הוא זוכה בה.

ומוסיפה הגמרא: הכי נמי מסתברא שהמשנה מתכוונת שהמגביה את המציאה אמר שמתחילה הגביה לעצמו. דקתני סיפא של המשנה: אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה, לא אמר כלום.

ותקשי. "תחילה" בסיפא למה לי? מדוע צריכה המשנה לומר שהוא טוען שהוא זכה בה תחילה שקודם שנתנה לחבירו נתכוון לזכות בה? והרי פשיטא, אף על גב דלא

אבל אם הוא מתכוון לזכות רק לחבירו, סוברים רבנן שלא אומרים מיגו שאם היה רוצה לזכות לעצמו יכול לזכות גם לחבירו, רש"י בסוף עמוד

מציאה ונתכוון לזכות בה גם לעצמו וגם לחבירו כמבואר בדברי רבא לעיל [ח א]. שמיגו שהוא זוכה בה בפועל לעצמו יכול לזכות גם לחבירו,

והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה. לפי שאין אדם רשאי לעמוד מעצמו ולתפוס ממון הלוה מבלי שהמלוה עשה אותו שליח לכך, ולגרום בכך הפסד לנושים האחרים.⁽⁷⁾

איתיביה רבא לרב נחמן: תניא: מציאת פועל מה שהפועל מוצא, הוא זוכה לעצמו ולא לבעל הבית.

במה דברים אמורים: בזמן שאמר לו בעל הבית: נכש עמי היום או עזר עמי היום שלא נשכר לו אלא לצורך מלאכה זו בלבד

לחבירו, גילה דעתו שהוא אכן הגביהה לצורך חבירו ולא לצורך עצמו.⁽⁶⁾

רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו: המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו.

מאי טעמא?

משום דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. כאדם שבא ותופס את הממון של ראובן עבור שמעון שהוא בעל חוב [המלוה] של ראובן. ובתפישתו זו הוא חב [גורם הפסד] לבעלי חוב אחרים שלא ישאר להם ממה לגבות את חובם.

הקודם.

6. כך פירש רש"י. וכתב מהרש"א שאין הכוונה שקנה לו בהגבתו, שהרי הגמרא סוברת עתה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. אלא רצה לומר שהתכוון מלכתחילה לתת לו את המציאה אחר כך במתנה, ונמצא שבינתיים הוא הפקר וחבירו זוכה בה מן ההפקר, וכמו שפירש רש"י במשנה בצד אחד.

7. זו שיטת רש"י שאם המלוה עשאו שליח לתפוס מועילה תפישתו.

והתוס' בגיטין [יא ב] ד"ה התופס הקשו עליו, שגם אם לא עשאו שליח הרי הוא שלוחו, דזכיה מטעם שליחות הוא!

והקצות החשן [קה א] מתרץ ד"זכיה מטעם שליחות" אין פירושו שהוא ממש שלוחו מכח אנון סהדי שאם היה יודע היה עושהו שליח, שהרי מוכח בגמרא בסוגיא דיאוש שלא מדעת, שלמאן דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש גם שליחות שלא מדעת לא הוי שליחות, שאף שלאחר שנודע לו ניחא ליה בשליחות, מכל מקום עתה עדיין אינו יודע ולא מינהו לשליח.

והלכה כמאן דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. אלא שגזירת הכתוב הוא שזכיה לאדם אחר מועילה כאילו עשאו שליח.

ולפי זה, במקום שחב לאחרים אין זה נקרא זכיה ממש, שהרי זוכה לזה וחב לזה, ולא נאמרה בזה תורת זכיה. אבל אם עשאו שליח בפירוש, אף שאינו מועיל מצד זכיה, מכל מקום מועיל מתורת שליחות, ששלוחו של אדם כמותו אפילו כשהוא חוב לעצמו וכל שכן בחב לאחרים.

ועוד הקשו הראשונים על רש"י שרב נחמן הוכיח לעיל ממשנתנו שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והרי שם מדובר שעשאו שליח שאמר לו "תנה לי"?

ועוד, מה מקשה רבא לרב נחמן מפועל והרי פועל לא גרע משליח?

הש"ך החשן משפט [קה א] מבאר שכוונת רש"י רק כששכרו להיות שליח אבל אם רק מינהו בדיבור בעלמא ודאי שאינו מועילה תפישתו.

והוכיח רש"י כן מתירוץ הגמרא לקמן דפועל ידו כדי בעל הבית, והרי פשיטא שפועל אינו משועבד לבעל הבית כמו עבד כנעני, והרי

בעל הבית הוא שכאילו בעל הבית עצמו הגביה את המציאה ולכן קנאה.⁽⁹⁾ אבל אדם אחר שהגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. ומקשה רבא לרב נחמן: והאמר רב: פועל יכול לחזור בו מלהיות פועל אפילו בחצי היום.

ואם יד פועל כיד בעל הבית, איך יכול

ולא לכל מלאכת בעל הבית. אבל אם אמר לו בעל הבית:⁽⁸⁾ עשה עמי מלאכה היום משמע לכל מלאכה ואפילו להגביה מציאות. ולכן מציאתו של בעל הבית הוא. הרי שהגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. וקשיא לרב נחמן?

אמר ליה רב נחמן: שאני פועל דידו כיד

עשאו.

והקשה עליו השער המלך בהל' תרומות [א] מהגמרא בבבא קמא [מא א] שהקשו "בור של שני שותפין היכא משכחת לה", שאם שני שותפין עשו שליח לחפור בור הרי אין שליח לדבר עבירה?

וכתב שם הרשב"א שאין להעמיד כשעשאו שליח גוי לחפור את הבור, שאצלו אין זה עבירה, שהרי אין שליחות לגוי. ולדברי המחנה אפרים הרי אפשר להעמיד בפועל גוי?

ובעיקר תירוץ הגמרא שפועל שאני דידו כיד בעל הבית, הקשה בנתיבות [קפח א] האיך הוא קונה? והרי אפילו בעבד כנעני שידו ממש כיד אדונו אמרו בגיטין [עח א] שאם נתן גט ביד עבדה של אשתו, אינה מגורשת, משום דהוי חצר מהלכת וחצר מהלכת לא קני. הרי שעבד אינו רק מטעם חצר, וכשהוא מהלך אינו קונה [רק בכפות] וכל שכן פועל. ומאיזה טעם יוכל הפועל לקנות מציאה לבעל הבית?

ותירץ שפועל קונה מדין הגבהה. שבקנין הגבהה יש שני ענינים. א. כשהוא בידו ממש הוא קונה אפילו לא הגביה כלל והוא מטעם יד. ב. יש עוד קנין כשהדבר מוגבה מכחו אפילו לא נטלו בידו כלל. וכשהוא מצוה לפועל להגביה את המציאה אין לך גורם להגבהה גדול מזה. [וגט שאני שצריך שיגיע לידה ממש ולא מהני שם הגבהה].

ובקהלות יעקב [טו] ביאר שענין שליחות

אפילו עבד עברי, מציאתו לעצמו. אלא ודאי שאני פועל ששכרו ללקט מציאות, והוי שלוחו לכך, וכיון ששכרו להיות שלוחו לכך, הוי ידו כידו.

הב"ח שם כתב שרש"י מדבר רק כשהמלוה עשאו שליח על ידי הרשאה בכתב שיתפוס עבורו מהלוה, שזה כאילו הקנה לו את הממון שביד פלוני ונחשב השליח כבעלים עצמם ולכן יכול לתפוס.

ודעת תוס' והראשונים שגם בעשאו שליח אי אפשר לתפוס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. ובקצות החשן שם הביא מפני יהושע לבאר שיטתם משום דאין שליח לדבר עבירה וכיון דחב לאחרים עבירה היא לגביו.

והקשה עליו הקצות החשן, שדין אין שליח לדבר עבירה לא נאמר אלא רק כשהיא עבירה למשלח, אבל כאן, שלמשלח אין זה עבירה לתפוס עבור חובו, לא אמרינן אין שליח לדבר עבירה. והביא ראיה לזה מדברי התוס' בגיטין.

8. והבעל הבית ינכה לו משכרו את זמן התעסקותו בהגבהת המציאה. רש"י.

9. המחנה אפרים בהלכות שלוחין [יא] למד מכאן שאף על פי שאין שליחות לגוי מכל מקום אם הוא פועל שלו הרי ידו כיד בעל הבית, ולכן אם שכר פועל גוי שיעשה לו מעקה, יכול המשלח לברך עליו, שנחשב כאילו הוא עצמו

לחזור בו?

אמר ליה רב נחמן: לעולם כל כמנה דלא הדר ביה כל זמן שהפועל לא חזר בו ידו כיד בעל הבית הוא. כי הדר ביה ומה שהרשות בידו לחזור טעמא אהרינא הוא מטעם אחר הוא דכתיב [ויקרא כה נה] "כי לי בני ישראל עבדים" עבדי הם משמע שהם עבדים רק לה' ולא עבדים לעבדים שאינם נעשים עבדים לבני אדם שהם עצמם עבדים לה'.

ומכאן אנו למדים שפועל אינו כעבד של בעל הבית שלא יוכל לחזור בו. אלא אם

הוא רוצה לחזור בו באמצע עבודתו ולוותר על שכרו שמכאן ואילך, יכול לעשות כן.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. (10)

ואם תאמר משנתנו הרי יקשה ממשנתנו שנאמר שאם אמר המגביה: אני זכיתי בה, זכה בה. ומשמע שעתה הוא רוצה לזכות בה למרות שבשעת הגבהה נתכוון לזכות לחבירו. ובכל זאת זכה בה משום שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו?

יש לתרץ, משום דאמר הרוכב: תנה לי ולא

שיחשב מעשה השליח כנעשה המשלח צריך שני דברים. א. שהמשלח ימנהו שליח. ב. שהשליח יעשה המעשה עבור משלחו. אבל אם השליח יכוון בפירושו שהוא אינו עושה עבור המשלח אינו נחשב כמעשה המשלח. ובחצר, שמועיל משום שליחות אף שאין כאן כוונת השליח לעשות מעשה זה עבור בעל הבית, היינו משום שכל מעשה החצר הוא ממילא מיוחד ועומד עבור בעל הבית שהרי ממונו ורשותו הוא.

וזה דתופס לבעל חוב לא מהני, עיקר הטעם הוא משום שהשליח אינו רשאי לעשות טובה לזה וחוב לזה. דהיינו שהחסרון הוא מצד השליח, שאסור לו לייחד עשייתו עבור שולחו, אבל מצד המשלח, ודאי לא שייך לומר שאינו רשאי למנות לו שליח לכך, שהרי הוא רשאי לתפוס בעצמו ומדוע לא יוכל למנות גם כן שליח.

ולפי זה יתבאר ענין הפועל שהוא מורכב משני דינים, מדין שליחות ומדין חצר. דהיינו שעיקר דינו הוא מחמת שליחות. שהרי מצד הבעלים כאמור אין כאן חסרון והם יכולים למנות שליח גם לצורך תפיסה מבעל חובם אלא

שבסתם שליח אין השליח רשאי לעשות שליחות זו למשלח, ובזה עדיף הפועל שיש לו גם דין חצר שהוא חצירו של הבעלים. ואף שהוא אינו יכול לקנות עבור הבעלים מדין חצר כיון שהוא גזירת הכתוב שחצר מהלכת אינו קונה אך במציאות הוא חצירו ויש לו את המעלה של חצר שכל עשיותיו מיוחדות לבעל הבית כיון שהוא קנוי לו על עשיות אלו ואין צריך בשליחותו דעת ויחוד למשלח ולכן הוא יכול לתפוס לבעל חוב של הבעל הבית שלו. [ובגט אי אפשר לומר שעבד יקנה בתורת שליחות שהרי אין שליחות כלל לעבד לענין גיטין כיון שאינו בתורת גיטין].

10. כתבו התוס': אף על גב שמצינו שרבי יוחנן סבר התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קני, היינו דוקא במקום שלא שייך מיגו דזכי לנפשיה כגון שהלוה לא חייב כלום לאותו אחד שתופס אבל במציאה אמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. תוס' ד"ה א"ר.

והרמב"ן כתב שרבי יוחנן סובר שמציאה לא הוי חב לאחריני כיון שאינו אלא מניעת הריוח.

אמר רבא: מותיב רב יעקב בר אידי נזיקין רב יעקב בר אידי הקשה על הדין של ארבע אמות ממשנה בסדר נזיקין.

ומבארין: **אמר אביי:** מותיב רבי חייא בר יוסף פאה ששינו במסכת פאה:

נטל אחד מן העניים מקצת פאה שלקט לעצמו וזרק על השאר על הפאה שעדיין לא נתלשה וסבר שבכך הוא קונה את השאר אין לו בה כלום שקונסים אותו ונוטלים ממנו אפילו את הפאה שכבר לקט [משום שרצה להעלים את יתר הפאה משאר העניים].

נפל לו עליה הפיל את עצמו על הפאה. או פרס טליתו עליה שפרס עליה את בגדו על מנת לזכות בה, מעבירין אותו הימנה. נוטלים ממנו את הפאה שנפל עליה או שפרס טליתו עליה, משום שהוא לא זכה בה על ידי הדרכים האלו.

וכן בעומר שכחה הדינים הללו נוהגים גם ב"שכחה" שהוא אחד ממתנות עניים שבעל הבית ששכח אלומה אחת בשדה אסור לו לשוב וליקחנה אלא הוא צריך להניח אותה לעניים.

ואי אמרת שארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום אם כן מדוע לא קנה העני את הפאה שנפל עליה נקנו ליה ארבע אמות ידיה והלא היא נמצאת בתוך ארבע

אמר: זכה לי שלא התכוון לעשותו שלח שיזכה לו על ידי הגבהתו, אלא שיתן לו את המציאה ואז יקנה אותה. וכיון שקודם הנתינה חזר בו השליח ורצה לקנותה לעצמו, זכה בה.

מתניתין:

ראה את המציאה על הארץ ונפל עליה ולא החזיק בה ובא אחר והחזיק בה שתפסה בידו, זה שהחזיק בה זכה בה.⁽¹¹⁾

גמרא:

אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום שכל דבר הפקר הנמצא בתוך ארבע אמותיו של אדם הרי הוא שלו.⁽¹²⁾

מאי טעמא?

משום דתקינן רבנן כך תיקנו חכמים דלא ליתו לאנצויי כדי שלא יבאו אנשים לידי ריב, מי תפס ראשון את המציאה.

אמר אביי: מותיב רבי חייא בר יוסף פאה רבי חייא בר יוסף הקשה על הדין של ארבע אמות ממשנה במסכת פאה.

אחר. תוס' ד"ה מעבירין.

12. באבני מילואים [ל ה] מבאר שנחלקו הראשונים במהות קנין הארבע אמות. הר"ן סובר שאת הארבע אמות עצמן הקנו חכמים לאיש העומד שם. והרמב"ן סובר שחכמים לא הקנו

11. ואין זה בכלל עני המהפך בחררה שהנוטל ממנו נקרא רשע, שהאיסור הוא רק כשאדם רוצה לקנות דבר מה ובא אחר ומקדימו, כיון שאותו אדם היה יכול לטרוח ולמצוא מקום אחר לקנות. אבל במציאה ובהפקר אין איסור אם מקדימו כי אם לא יזכה כאן לא ימצא במקום

אמותיו, ומדוע לא יקנה אותה בקנין ארבע אמות?

ומשנינן: **הבא כמאי עסקינן**: כגון **דלא אמר אקני** שהוא לא אמר בפירוש שהוא רוצה לקנות את הפאה בקנין של ארבע אמות, ולכן לא הועיל לו הקנין הזה.

ומקשינן: **ואי תקון רבנן** אם כדבריך שחכמים תיקנו קנין של ארבע אמות **כי לא אמר מאי** הוי מדוע הוא צריך לומר בפירוש

שהוא רוצה לקנות על ידי הקנין הזה? (13)

ומשנינן: **כיון דנפל, גלי דעתיה דבנפילה נחא ליה דנקני**, בארבע אמות לא נחא ליה דנקני שעל ידי נפילתו גילה את דעתו שהוא אינו רוצה לקנות את הפאה בתורת תקנת חכמים של ארבע אמות אלא על ידי הנפילה. (14) וכיון שהנפילה אינה קונה נמצא שלא קנה כלל לא על ידי הנפילה ולא על ידי הארבע אמות. (15)

את הארבע אמות עצמן [כיון שאח"כ הוא הולך משם ולא תיקנו חכמים קנין לזמן] אלא רק הקנו את החפץ המונח בתוך ארבע אמותיו של האדם.

13. אפילו לשיטת הרמב"ם שבחצר שאינה משתמרת צריך שיאמר שתזכה לו חצירו, מכל מקום ארבע אמות עדיף כיון שהוא יכול לנטות את עצמו וליטלה. מגיד משנה הל' גזילה ואבידה [יז ח].

ובבית יוסף [רסח] כתב טעם אחר שבארבע אמות כל הטעם משום דלא ליתי לאנצויי. ואם היה צריך לומר שיקנה לו שוב יבאו לידי מריבה אם אמר או לא.

14. כתב הנמוקי יוסף: שכיון שזו תקנת חכמים היא, לכן שומעין לו, וכאילו אומר אי אפשר בתקנת חכמים.

וביאר הרע"א דודאי פשוט דאף בחצר ממש שהוא דאורייתא אם לא רצה לקנות אין חצירו קונה לו בעל כרחו אלא שזה רק כשהוא אינו רוצה לקנות את החפץ כלל, אבל באותו רגע שהוא רוצה לקנות את החפץ אלא שרוצה לקנותו בקנין אחר בזה יש חילוק שבחצר גמור קונה לו החצר כיון שרצונו לקנות את החפץ אבל בארבע אמות שהוא רק מדרבנן אין הם קונים לו.

ולפי זה כתב, כי מה שמועיל גילוי דעתו שלא יקנה בארבע אמות, אין הכוונה שהוא אינו רוצה שהארבע אמות יקנו לו את החפץ, שעל זה לא היה מועיל הגילוי דעת, שהרי הר"ן בגיטין כתב שלאחר שתיקנו חכמים ארבע אמות הרי הוא חצירו ממש מדאורייתא, שהפקר בית דין הפקר והם הקנו לו את הארבע אמות שיהיו כחצירו. ואם כן כמו שבחצר אינו מועיל גילוי דעתו שלא יקנה לו חצירו [כשהוא רוצה בעצם לקנות את החפץ], כך גם בארבע אמות לא היה מועיל מה שהוא אינו רוצה שהארבע אמות יקנו לו את החפץ. אלא הכוונה שהוא אינו רוצה כלל שהארבע אמות יהיו שלו וממילא אינם קונות לו.

והנפקא מינה, שאם נפלו שני חפצים לתוך ארבע אמותיו ואמר שרוצה לקנות אחד מהם בקנין ארבע אמות, ועל השני נפל וגילה דעתו שרוצה לקנותו רק בנפילה. בזה לא יועיל גילוי דעתו שכיון שהוא רוצה בארבע אמות הללו שיהיו כחצירו לצורך קנין החפץ השני ממילא נעשה חצירו וקונה גם את החפץ הזה שנפל עליו. [ראה שם שהדבר אינו ברור וצריך עיון]. שו"ת רע"א חלק ב [צו].

15. הקשה הרע"א: אם כן למה אמרה המשנה שבא אחר והחזיק בה הרי מיד שבא לתוך ארבע